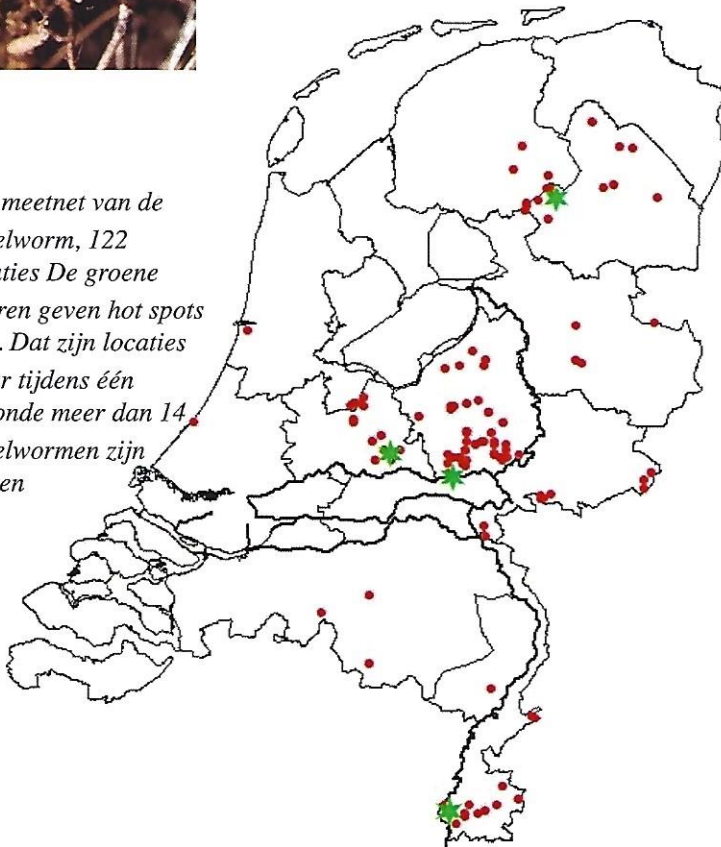

HAZELWORM - NIET ZO GEHEIMZINNIG MEER

Het duurde lange tijd voordat het hazelworm-meetnet representatief was, het is immers een lastig te vinden soort die op 'normale' trajecten meestal slechts mondjesmaat gezien wordt. Anno 2008 omvat het hazelworm-meetnet echter 122 trajecten en de laatste jaren worden er mede door de nieuwe plaatjes-trajecten regelmatig hazelwormen waargenomen. We kunnen tegenwoordig zelfs betrouwbare trends geven voor deze geheimzinnige soort.

Het meetnet van de hazelworm, 122 lokaties De groene sterren geven hot spots aan. Dat zijn locaties waar tijdens één telronde meer dan 14 hazelwormen zijn gezien

Lastpak

Hoewel de hazelworm een ruime Europese verspreiding kent, is er over de ecologie van deze pootloze hagedis bitter weinig bekend. Wat iedereen wél weet is dat de hazelworm moeilijk te vinden is. Velen kennen de hazelworm als verkeersslachtoffer maar tijdens normale traject-tellingen wordt de hazelworm maar incidenteel waargenomen. Op de zogenaamde plaatjes-trajecten is de soort meer en regelmatig te zien. Een mooi voorbeeld hiervan is het traject van Mai Arets in Zuid-Limburg. Mai telt hier op dezelfde route een regulier en een plaatjstraject. Onder de plaatjes, oude vloertegels in dit geval, ziet hij vooral hazelwormen, daarbuiten vooral levendbarende hagedis (Nieuwsbrief Nr. 37). Een andere alternatieve manier van tellen die relatief veel hazelwormwaarnemingen opleverde is de zogenaamde REN-methode, geïntroduceerd door Jelle Harder. Atleten van de Gooise Atletiekclub hebben op deze manier veel waarnemingen binnen getrimd en zo de hazelworm in het Gooi op de kaart gezet.

Moeilijk

Omdat we zo weinig weten van de hazelworm zijn ook de indexen van deze soort moeilijker te duiden. Vooralsnog laat de hazelworm landelijk een matige toename zien, maar hoe deze toename te verklaren is een heel ander verhaal! Wellicht dat ook deze soort profiteert van een opgewarmd klimaat. Verheugend is in ieder geval dat zowel de reguliere- als de plaatjstrajecten eenzelfde trend laten zien, geen vertekening door die nieuwe plaatjstrajecten.

Uit de gegevens die Edwin Terlouw al jarenlang op zijn plaatjes-traject bij Einde Gooi verzamelt is af te leiden dat bewolkte namiddagen, zo tussen 16.00 en 18.00 uur, het beste zijn om hazelwormen te vinden. Gewapend met deze kennis zijn er daarna in de Brabantse Kampina juist ook onder deze omstandigheden hazelwormen gevonden op het nieuwe plaatjes-traject aldaar.

Vele habitats

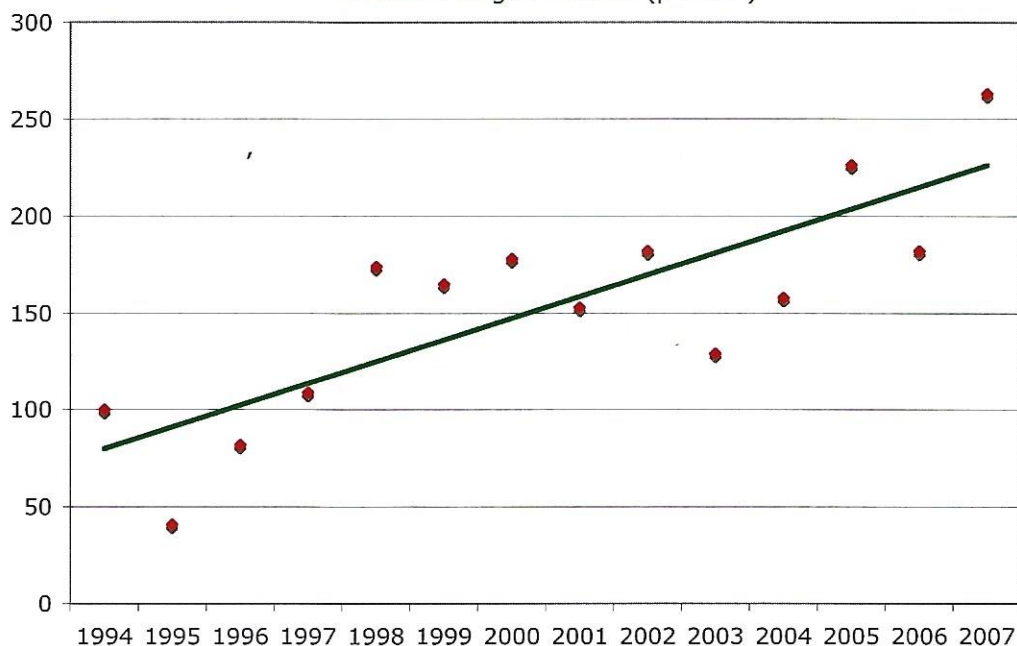
De toptrajecten voor de hazelworm liggen mooi verspreid over Nederland. In Maastricht worden ze zowel op de Hoge- als Lage Fronten in flinke aantallen gezien. In het midden van het land liggen er goede, individuurrijke trajecten bij Wageningen en op de Utrechtse Heuvelrug en in het Noorden ligt een rijk hazelwormtraject op het Wapserveld in Drenthe. Interessant hierbij is dat het om verschillende typen habitats gaat. In Maastricht zijn het de oude vestingwerken in het centrum. Op de Utrechtse Heuvelrug een fraai, oud loofbos. De vindplaatsen bij Wageningen liggen onderlangs, op de scheiding van stuwwal en uiterwaard. En het Wapserveld tenslotte is een, deels vochtig, heideterrein.

Ook in de duinen

In de beginjaren was een waarneming van een hazelworm in de duinen een zeldzaamheid, en dat kwam eigenlijk alleen in Zuid-Kennemerland voor. Tegenwoordig vinden we ze in alle duingebieden, en in Zuid-Kennemerland zelfs op tientallen plekken, voornamelijk in de beboste binnenduinstrand. Ruud Luntz stuurt ons ieder jaar een kaartje van het betreffende duingebied met de hazelworm vindplaatsen. Het worden er steeds

Indexcijfers
Hazelworm

HAZELWORM (N=122)
Trend: matige toename ($p < 0.01$)

meer. Ook op de begraafplaats Westerveld, grenzend aan Zuid-Kennemerland worden jaarlijks 5 à 10 hazelwormen gezien tussen de graven op lommerrijke hellingen met klim-op en mosbegroeiing.

Referenties:

Arets & Meijer, 2006. *Erop of eronder.*

RAVON Nieuwsbrief Meetnet Reptielen 37: 16-17.

Erve van & van Maren, 2006. *Monitoring van de hazelworm op Kampina in 2005.* RAVON Nieuwsbrief Meetnet Reptielen 36:12-13.

Luntz, 1999 & 2002. *Hazelworm waarnemingen in Zuid-Kennemerland.*

RAVON Nieuwsbrief Meetnet Reptielen 16:3-4 & 25:11.

Janssen, 2005. *Reptielen monitoren met plaatjes.* RAVON Nieuwsbrief Meetnet Reptielen 33: 4-6.

Terlouw & Janssen, 2006.

Hazelwormonderzoek Einde Gooi. RAVON Nieuwsbrief Meetnet Reptielen 35: 11.

Zuidervijk, 2002. *Hazelworm nu in alle grote duingebieden.* RAVON Nieuwsbrief Meetnet Reptielen 25:10.

Hazelworm met uitgespuugde prooi op hand van de fotograaf, de regenworm is net iets kleiner dan de hazelworm zelf (foto Edo Goverse)